

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ
КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ (КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Завдання Міського конкурсу з українознавства для учнів 10 класу з відповідями

24 квітня 2018 року

1. Серед наведених ілюстрацій оберіть три зображення, які допоможуть вам визначити певне історичне явище. Назвіть визначене вами явище та напишіть про нього історичну довідку. (12 балів)

1

2

3

4

5

6

Відповідь

Слід обрати ілюстрацій: 1 – портрет Миколи Скрипника; 2 – документ часів українізації – посвідка про складання бухгалтером іспитів на знання української мови, без чого не брали на роботу. Київська область, 1928. Написи: «Знання укрмови – є лише перший крок до повної українізації» та «Українізація здійснить єднання міста і села»; 4 – фото «У редакції журналу

«Всесвіт». Зліва направо: Олександр Довженко, Кость Гордієнко, Микола Хвильовий (Харків, 1925).

Ілюстрації пов'язані з **українізацією 1920-1930-х років** – тимчасові заходи, які проводилися радянською владою з метою укріплення її позицій в Україні засобами поступок у вигляді запровадження української мови в школі, пресі й інших ділянках культурного життя, а також в адміністрації – як офіційної мови республіки, прийняття в члени партії та у виконавчу владу українців.

Історична довідка

1923 року на XII з'їзді РКП (б) більшовики проголосили політику коренізації, яка мала тимчасовий характер, лише з тактичною метою стабілізації більшовицької влади в національних республіках. Одним з ідеологів українізації був Микола Скрипник (на фото 1). Українізація зачепила не лише освіту і культуру, але державний апарат, виробничу сферу (про що свідчить копія документу – фото 2). В офіційних документах підкреслювалося, що українізація не повинна обмежуватися лише мовою, а має охопити культурний процес у цілому і довести до опанування українською кадрами всіх ділянок економічного й культурного життя країни. У наслідку за десятиліття українізації (1923–1933) українська література, мистецтво, театр, кіно, попри ідеологічні гальма, зазнали значного розвитку, і цей період часто називають добою культурного відродження.

Зважаючи на все позитивне, що давала українізація, українська інтелігенція назагал схвалювала й підтримувала її, хоча, – особливо в академічних установах (Українській Академії Наук) і літературних об'єднаннях (ВАПЛІТЕ, неокласики) вважали заходи недостатніми. Зокрема, Микола Хвильовий (на фото 4) був одним із лідером національного відродження, апологетом українізації та борцем проти русифікації.

2. Охарактеризуйте Галичину як історико-географічний регіон України за планом: (10 балів)

- А) сучасні області України, що належать до Галичини
 - Б) походження назви регіону
 - В) природні умови
 - Г) особливості економічного життя
- Позначте регіон на карті.

Відповідь:

Територія Галичини – північні схили Карпатських гір, басейн верхнього і середнього Дністра, Західного Бугу (верхня течія), верхнього Сяну, зі сходу обмежена річкою Збруч.

За сучасним адміністративним поділом – територія Львівської, Івано-Франківської, більшої частини Тернопільської областей, південної частини Рівненської області, південної і східної частини Підкарпатського воєводства Польщі.

Ім'я регіону дала назва міста Галич (столиці Галицького князівства). За поширеною версією, назва має походження від грецького слова 'αλάς (галас) – «сіль». Уперше таку версію висловив австрійський історик кінця XVIII ст. Гакет, якого підтримав німецький географ Й. Еглі, а також історик Т. Коструба, який проводив паралелі із подібними назвами соледобувних центрів як Гальштадт у Австрії і Галле у Німеччині та Я. Пастернак.

За однією з інших версій, назва походить від кельтського племені галлів, які прийшли у цей регіон у IV-III ст. до нової ери. Кельтські племена залишили подібні або кельтизовані назви на території усєї Європи та інших місць міграції (наприклад Галісія, Галатія (від «галли»), Баварія, Богемія (від «бойї» – одне з кельтських племен), та інші.

Однією із перших згадок слова «Галичина» є фрагмент візантійської хроніки, в якій князь Роман Мстиславич названий «ігемоном Галичини».

Знаходиться в лісовій і лісостеповій (включаючи передгір'я і гори) природно-географічних зонах.

У кінці XIX – на початку XX ст. 77 % населення Галичини працювало в сільському господарстві (українців – 94 %, поляків – 74 %, євреїв – 26 %). Селянські господарства у краї розвивалися в умовах гострої нестачі землі, що зумовило на межі XIX – XX ст. масову сільськогосподарську еміграцію до Західної Європи й Америки. Економічний потенціал Галичини значно поступався промисловим розвинутим центральним регіонам Австро-

Угорщини. На початку ХХ ст. у промисловості працювало близько 9-ти % населення провінції (українців – 1,5 %, поляків – 9 %, євреїв – 26,5 %), з них на великих підприємствах – лише 10 %. Провідні позиції займали виробництво готового одягу, продуктів харчування, сфера обслуговування, деревообробна галузь.

Територія сучасної Галичини розподілена між двома економічними районами: Карпатським (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області) і Подільським (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька області). Карпатський економічний район знаходиться у лісовій і лісостеповій природних зонах. Тут зосереджена переважна більшість українських запасів харчової і калійної солей, озокериту. Подільський економічний район майже повністю розташований у лісостеповій природній зоні, що зумовило однотипність його природних умов і ресурсів. Більше половини земельних ресурсів складають чорноземи. Найважливіші завдання подальшого розвитку продуктивних сил Галичини – забезпечення соціально-економічної і екологічної збалансованості, створення сучасного рекреаційно-туристичного господарства.

3. «Зайвою» за лексичним значенням є назва

- А) стирок
- Б) наобразник
- В) кілковий
- Г) утиральник
- Д) ситняк

Відтворіть хід ваших міркувань, пояснивши значення наведених слів. (8 балів)

Відповідь: Д.

В українському побуті широко використовувалися рушники. Відповідно до функціонального призначення вони мали назви стирок (для посуду), утиральник (для рук і обличчя). Вишиті рушники вішали над іконами (наобразники, божнички), навколо портретів Т. Шевченка, народних картинок. Рушники вішали також на кілок, від чого вони дістали назву кілкові.

Серед наведених назв не позначає різновид рушника тільки *ситняк* – «багаторічна трав'яна рослина родини осокових, що росте на болотах та луках».

4. Знайдіть слово, в якому не виділяється постфікс. Поясніть свій вибір. (7 балів)

- А) слухатися
- Б) який-небудь
- В) слухай-но
- Г) **бізнесвумен**
- Д) усе-таки

Відповідь: Г.

Постфікс – це афікс, що знаходиться в позиції після закінчення або формотворчого суфікса й виконує словотворчу або формотворчу функцію (наприклад, слухатися, який-небудь, слухай-но, усе-таки). Термін постфікс запропонував І. О. Бодуен де Куртене. У слові *бізнесвумен* виділяємо суфіксоїд (морфема, що за своїми ознаками належить до проміжних між коренем і суфіксом) -вумен, що вказує на особу жіночої статі.

5. «Розкодуйте» назви літературних творів, розпізнавши спільний для всіх наведених варіантів принцип «кодування». Назвіть авторів «розкодованих» творів. (8 балів)

1. «Тому зникаєш з його уяви?» – _____
2. «Проти ночі полягали ляхи» – _____
3. «Сонячні промені відомих нащадків» – _____
4. «Біла суперечка» – _____
5. «День після перемир'я» – _____

Відповіді

1. «Чому являєшся мені у сні?». Іван Франко.
2. «Засвіт встали козаченьки». Маруся Чурай.
3. «Тіні забутих предків». Михайло Коцюбинський.
4. «Чорна рада». Пантелеймон Куліш.
5. «Ніч перед боєм». Олександр Довженко.

6. Діапазон прислів'їв, приказок, фразеологізмів, крилатих висловів, використаних в поезіях Тараса Шевченка є надзвичайно широким і різноманітним. Прикладом слугує уривок із розділу «Свято в Чигирині» поеми «Гайдамаки».

«Гомонять, поки ляхи почують. Ох, старі голови та розумні; химерять, химерять, та й зроблять з лемеша швайку. Де можна лантух, там торби не треба. Купили хрину, треба з'їсти; плачте, очі, хоч повилазьте: бачили, що купували – грошам не пропадуть! А то думають, думають, ні вголос ні мовчки; а ляхи догадаються – от тобі й пшик! Що там за рада? Чом вони не дзвонять? Чим спиниш народ, щоб не гомонів? Не десять душ, а, слава Богу, вся Смілянщина, коли не вся Україна. Он, чуєте? Співають».

1. Поясніть фразеологізм «Зробити з лемеша швайку».

2. Розкрийте значення слів а) «лантух» і б) «торба».

3. Наведіть фразеологізми, прислів'я, в яких використовуються слова лантух та торба. (10 балів)

Відповідь

1. зробити з лемеша швайку (пшик) – досягти мізерних результатів при великих можливостях, затратах; велику справу, річ перевести на дрібницю.

2 а.

1. Лантух (інші назви – вантух, чувал) – великий мішок з грубої тканини. «Бонковський, змолотивши графську пшеницю, наклав на п'ять возів мішків та лантухів і звелів мужикам везти на продаж (І. Нечуй-Левицький).

2. Лантух (чого) – міра, що дорівнює вмісту такого мішка. «Кожен віз гною – зайвий лантух, а то і два зерна (І. Рябокляч). // перен. про велику кількість чого-небудь. «Гилить зуби, / Дає поради [обиватель], / Носить лантухи настанов, / Підмічає серйозні вади / У діяльності установ (В. Симоненко. Люди часто живуть після смерті...).

3). Лантух (перен.) – неповоротка, неспритна людина. «Як це могло статися, що він досі не помічав, яка Ляля вродлива! А той лантух Василь, бач, помітив (П. Загребельний); // без додатка, з чим. Уживається як лайливе слово. «Що він собі думає, лантух з половою, що це йому старий режим?!» (О. Корнійчук).

2 б.

1. Торба – вид дорожнього мішка, що його носять звичайно за плечима. «Взяла [мати] торбу, пішла селом, На вигоні сіла І в село вже не верталась (Т. Шевченко); «У торбі за плечима в нього лежали шматок оленячого м'яса та кілька сухарів» (М. Трублаїні); у порівн. «Діти все дивуються. «І де ви, бабо, видрали таких казок та приказок?» – «Е, голуб'яточки! Голова, як торба; що знайдеш, то й покладеш» (Дніпрова Чайка); // у знач. присл. торбу, розм. – багато чогось. «Чи ж треба, хлопці, випускати пана? Йй-бо, він ще привезе торбу лиха і мішок біди» (М. Стельмах).

Фразеологізми, прислів'я та ін., в яких використовуються ці слова:

У п'ять лантухів не ввібрати чого – про надмірний прояв чого-небудь.

Лантух з кістками (маслаками) – про дуже схудлу людину.

Лантух солі з'їсти (з ким) (теж саме, що «пуд солі з'їсти») – довго жити з ким-небудь, зазнати чималих випробувань у спільних діях, пізнати, вивчити когось і т. ін.

Грошовий (золотий) лантух (мішок) – багата людина; багатство.

Як з лантуха сипнути (посипатися) – з'являтися в дуже великій кількості, у великій мірі.

Лантухом (мішком) з-за рогу прибито (вдарено) – недоумкуватий, чудний або дивний (про людину).

Лантухом (висіти і т. ін.); лантух, лантухом – незграбно, мішкувате.

Як балакати – так його і в п'ять лантухів не вбереш, а як до діла – то його в торбинку усього зложити можна (українське прислів'я).

Торба лиха і лантух (мішок) біди – дуже багато неприємностей.

Вишептався, як рак у торбі – перестав рухатися, задихнувся.

Іти (ходити, піти) з торбами (з торбою) – займатися жебранням; старцювати.

Носитися (панькатися і т. ін.) як з писаною торбою з ким-чим – ставитися до кого-, чого-небудь як до когось поважного, значного або до чогось дуже важливого, цінного.

Пускати (пустити) з торбою (в старці, по миру, попідвіконню і т. ін.) – робити жебраком, жебраками.

Торбі начепити (почепити) – дійти до жебрання.